

АНОТАЦІЯ

Древняк Л. П. Педагогічне коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії – 012 Дошкільна освіта. Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг, 2023.

У дисертації подано теоретичне узагальнення та нове наукове вирішення проблеми педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності, обґрунтовано педагогічні умови щодо забезпечення процесу коригування, розроблено модель, діагностувальну та апробовано експериментальну методики педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності, що надало можливість дійти висновків.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити модель, педагогічні умови та методику педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *вперше* визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності (активізація позитивної настанови вихователів ЗДО на коригування мовлення дітей п'ятого року життя, створення активного комунікативно-мовленнєвого середовища, залучення батьків до активної взаємодії); сутність феномену «педагогічне коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності»; виявлено критерії з відповідними показниками (фонетичний з показниками: звуковимова, фонематичний слух, виразність мовлення; граматичний з показниками: морфологічна правильність мовлення, синтаксична правильність мовленнєвих висловів, наявність оцінно-контрольних

дій; лексичний із показниками: семантична правильність, нормативність уживання лексики); схарактеризовано рівні (достатній, середній, низький) розвитку мовлення дітей п'ятого року життя; розроблено модель педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності; уточнено поняття «корекція», «коригування», «нормативність мовлення», «мовленнєві помилки», «комунікативна діяльність», «комунікативна діяльність дітей п'ятого року життя», «комунікативна діяльність як засіб коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя».

Практична значущість дослідження полягає в розробці й експериментальній апробації діагностичної та експериментальної методик педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності; презентації авторської розробки «Мовленнєва розминка»; розробленні системи роботи з вихователями (Майстер-клас на тему «Мовленнєва розминка, як інструмент профілактики та подолання мовленнєвих помилок у дошкільників», адресна листівка з прикладом мовленнєвої розминки, Методичні рекомендації «Мовленнєва розминка як сучасна форма розвитку мовлення дошкільника (з прикладами)», збірник ігор «Грамматика для дошкільнят»); розробленні програми роботи з батьками (Круглий стіл для батьків вихованців, пам'ятка для батьків з прикладами ігор); циклу занять навчально-коригувальної спрямованості; систематизації добірки ігор із Питайником, які стимулювали дітей до оцінно-контрольної діяльності.

Матеріали дослідження можуть бути використаними в закладах вищої педагогічної освіти, фахової передвищої освіти; у викладанні фахових і психолого-педагогічних дисциплін у змісті фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; у діагностуванні й коригуванні мовленнєвих помилок у дітей вихователями закладів дошкільної освіти; у розробленні посібників, підручників для студентів і фахівців галузі дошкільної освіти. Результати дисертаційного дослідження можуть бути рекомендовані

студентам для написання тез доповідей, рефератів, курсових і кваліфікаційних робіт; викладачам закладів вищої освіти; слухачам курсів підвищення кваліфікації; аспірантам під час підготовки наукових статей, написання посібників, методичних рекомендацій тощо.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання, схарактеризовано методи роботи, розкрито наукову новизну, практичну значущість дисертації, подано відомості щодо апробації та впровадження одержаних результатів, загальну кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні засади педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності»** проаналізовано стан дослідження проблеми педагогічного коригування мовленнєвих помилок у сучасній педагогічній науці, визначено сутність та структуру феномену «педагогічне коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності», уточнено поняття «корекція», «коригування мовлення», «нормативність мовлення», «комунікативна діяльність як засіб удосконалення мовлення».

Під педагогічним коригуванням мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності розуміємо процес науково обґрунтованих і методично правильних дій з боку дорослого (вихователя, батьків), спрямований на виправлення мовленнєвих помилок, які допускаються дітьми у процесі спілкування як з дорослими, так і однолітками, серед знайомих людей та незнайомих.

Комунікативну діяльність як засіб коригування мовленнєвих помилок розуміємо як процес спілкування дітей з дорослими та однолітками у педагогічно-доцільному активному комунікативно-мовленнєвому середовищі, керівна роль у якому належить дорослому, та яка спрямована на коригування мовлення дітей.

У другому розділі **«Експериментально-дослідна робота з педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року**

життя у процесі комунікативної діяльності» визначено критерії і показники, схарактеризовано рівні розвитку мовлення дітей п'ятого року життя, обґрунтовано педагогічні умови коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності, розроблено й апробовано діагностичну та експериментальну методики; представлено модель педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності, наведено результати констатувального і прикінцевого етапів дослідження.

Під педагогічними умовами розуміємо сукупність спеціально організованих заходів (обставин) і видів діяльності, що забезпечують можливість ефективного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя в процесі комунікативної діяльності.

На формуальному етапі експерименту було розроблено модель педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності, яка охоплювала мету, методологічні підходи, принципи, етапи, педагогічні умови, критерії, засоби, форми, методи, результат педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності.

Метою першого, інформаційно-настановного(підготовчого) етапу, було вироблення позитивної настанови вихователів груп загального розвитку для дітей п'ятого року життя та їх батьків на коригування мовленнєвих помилок у процесі комунікативної діяльності та набуття необхідних знань щодо сутності понять «мовленнєві помилки», «нормативність мовлення», «комунікативна діяльність», «педагогічне коригування», усвідомлення значущості формування мовленнєвої компетентності для майбутнього випускника ЗДО та планування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя; алгоритм підготовки і проведення заходів, спрямованих на коригування мовленнєвих помилок.

Другий етап, імітаційно-практичний передбачав вироблення у дітей навичок правильної і чіткої звуковимови, граматичної правильності мовлення

за зразком педагога. Змістовим аспектом роботи на другому етапі були розроблені нами методичні рекомендації «Мовленнєва розминка, як сучасна форма розвитку мовлення дошкільника» з прикладами, а також посібника «Грамматика для дошкільнят» (збірник ігор, спрямованих на профілактику та коригування мовленнєвих помилок).

Третій – репродуктивно-коригувальний етап мав на меті закріплення навичок нормативного мовлення у дітей, а також формування у них здатності до оцінно-контрольної діяльності в комунікативно-ігровій. Змістове наповнення другого етапу забезпечував розроблений цикл занять із Павучком-звуковичком коригувальної спрямованості.

Метою четвертого – оцінно-контрольного – стало занурення дошкільників в оцінно-контрольну мовленнєво-коригувальну комунікативну діяльність. Упродовж цього етапу дітям були запропоновані мовленнєві ігри та вправи оцінно-коригувальної спрямованості.

Підтверджено, що впровадження моделі та експериментальної методики педагогічного коригування мовленнєвих помилок у дітей п'ятого року життя у процесі комунікативної діяльності сприяло досягненню позитивних змін у рівнях розвитку мовлення дітей п'ятого року життя експериментальної групи порівняно з контрольною.

Ключові слова: корекція, коригування, нормативність мовлення, мовленнєві помилки, звуковимова, граматичні помилки, комунікативна діяльність, мовленнєва діяльність, комунікативно-мовленнєва діяльність, комунікативна діяльність дітей п'ятого року життя, комунікативна діяльність як засіб коригування мовленнєвих помилок, спілкування, комунікативна компетентність, мовленнєва компетентність, розвиток мовлення дошкільників, розвиток мовлення дітей п'ятого року життя, педагогічне коригування, педагогічні умови, дошкільники, діти п'ятого року життя, мовленнєве середовище, активне мовленнєве середовище, активне комунікативно-мовленнєве середовище.

RESUME

Drevnyak L. P. Pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree - 012 Preschool education. Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, 2023.

The dissertation presents a theoretical generalization and a new scientific solution to the problem of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity, justified pedagogical conditions for ensuring the correction process, developed a model, diagnostic and tested experimental methods of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life year of life in the process of communicative activity, which provided an opportunity to draw conclusions.

The purpose of the study is to theoretically substantiate, develop, and experimentally verify the model, pedagogical conditions, and the method of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity.

The scientific novelty of the study is that: for the first time, the pedagogical conditions for correcting speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity have been determined and scientifically substantiated (activation of the positive guidance of teachers of special education for correcting the speech of children of the fifth year of life, creation of an active communicative speech environment, involvement of parents in active interaction); the essence of the phenomenon "pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity"; criteria with corresponding indicators were identified (phonetic with indicators: phonetic speech, phonemic hearing, expressiveness of speech; grammatical with indicators: morphological correctness of speech, syntactic correctness of speech expressions, presence of evaluation and control actions; lexical with indicators: semantic correctness, normative use of vocabulary); the levels (sufficient, average, low) of

speech development of children in the fifth year of life are characterized; a model of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity was developed; the concepts of "correction", "correction", "normativity of speech", "speech errors", "communicative activity", "communicative activity of fifth-year-old children", "communicative activity as a means of correcting speech errors in fifth-year-old children" are clarified life".

The practical significance of the study lies in the development and experimental testing of diagnostic and experimental methods of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity; in the presentation of the author's development "Speech warm-up"; in the development of a system of work with educators (Master class on the topic "Speech warm-up as a tool for preventing and overcoming speech errors in preschoolers", an address card with an example of a speech warm-up, Methodical recommendations "Speech warm-up as a modern form of speech development of a preschooler (with examples)", a collection of games "Grammar for preschoolers"); in the development of a program of work with parents (Round table for parents of pets, a note for parents with examples of games); a cycle of educational and remedial classes; in the systematization of the selection "Games with Pitaylik", which stimulated children to assessment and control activities.

Research materials can be used in pedagogical institutions of higher education, professional pre-higher education by teachers of professional and psychological-pedagogical disciplines who train future teachers of preschool education institutions; educators of preschool education institutions - to diagnose and correct speech errors in children; in the process of developing manuals, textbooks for students and specialists in the field of preschool education. Dissertation conclusions can be recommended to students for writing course and qualification papers; teachers of higher institutions and students of postgraduate education; graduate students in the process of preparing scientific articles, textbooks, methodological recommendations, etc.

The introduction substantiates the relevance of the research topic, defines its object, subject, goal, tasks, characterizes work methods, discloses the scientific

novelty, practical significance of the dissertation, provides information on the approval and implementation of the obtained results, the total number of publications, the structure and scope of the dissertation.

In the first chapter "**Theoretical principles of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity**" the state of research on the problem of pedagogical correction of speech errors in modern pedagogical science is analyzed, the essence and structure of the phenomenon "pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity", the concepts of "correction", "correction of speech", "normativity of speech", "communicative activity as a means of improving speech" are specified.

Under pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity, we understand the process of scientifically based and methodologically correct actions on the part of an adult (educator, parents), aimed at correcting speech errors made by children in the process of communication both with adults and and peers, among familiar people and strangers.

Communicative activity as a means of correcting speech errors is understood as the process of children's communication with adults and peers in a pedagogically appropriate active communicative and speech environment, the leading role of which belongs to an adult, and which is aimed at correcting children's speech.

In the second chapter "**Experimental and research work on pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity**" criteria and indicators are defined, the levels of speech development of children of the fifth year of life are characterized, the pedagogical conditions for correcting speech errors in children are substantiated in the eighth year of life, in the process of communicative activity, diagnostic and experimental methods were developed and tested; a model of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity is presented, the results of the ascertaining and final stages of the research are presented.

Pedagogical conditions mean a set of specially organized events (circumstances)

and types of activities that provide the possibility of effective correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity.

At the formative stage of the experiment, a model of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity was developed, which included the goal, methodological approaches, principles, stages, pedagogical conditions, criteria, means, forms and methods and results of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity.

The purpose of the first, informational and instructional (preparatory) stage was to develop a positive instruction of educators of general development groups for children of the fifth year of life and their parents on correcting speech errors in the process of communicative activity and acquiring the necessary knowledge about the essence of the concepts "speech errors", "normality of speech", "communicative activity", "pedagogical adjustment", awareness of the importance of the formation of speech competence for a future graduate of a preschool education institution and planning of communicative and speech activities of children in the fifth year of life; an algorithm for preparing and conducting activities aimed at correcting speech errors.

The second stage, imitative and practical, provided for the development of children's skills of correct and clear phonetic speech, grammatical correctness of speech according to the example of the teacher. The substantive aspect of the work at the second stage was the methodological recommendations "Speech warm-up as a modern form of preschooler speech development" with examples, as well as the manual "Grammar for preschoolers" (a collection of games aimed at preventing and correcting speech errors) developed by us.

The third - reproductive-corrective - provided for the consolidation of children's normative speech skills and the formation of evaluation and control actions in communicative and game activities. The content of the work at the second stage was the system of the cycle of classes developed by us with the Spider-sounding spider of corrective orientation.

The purpose of the fourth - evaluation and control stage was to immerse children

in assessment-control speech-corrective, communicative activity. At this stage, children were offered speech games and exercises with an evaluative and corrective focus.

It was confirmed that the implementation of the model and experimental method of pedagogical correction of speech errors in children of the fifth year of life in the process of communicative activity made it possible to achieve positive changes in the levels of speech development of children of the fifth year of life in the experimental group compared to the control group.

Key words: correction, correction, normative speech, speech errors, phonetics, grammatical errors, communicative activity, speech activity, communicative-speech activity, communicative activity of children of the fifth year of life, communicative activity as a means of correcting speech errors, communication, communicative competence , speech competence, speech development of preschoolers, speech development of children of the fifth year of life, pedagogical adjustment, pedagogical conditions, preschoolers, children of the fifth year of life, speech environment, active speech environment, active communicative and speech environment.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ІЗ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Bogush, Alla; Kovshar, Olena; Knyazheva, Irina; Suiatynova, Kateryna; Drevniak, Lada. Analysis of the Key Theoretical Frameworks of the Organization of Inclusive Education in a Preschool Establishment. *International Journal of Early Childhood Special Education*. 2022, Vol. 14 Issue 1. P. 253–259. 7p.
2. Drevniak L .P. Communicative activity as a pedagogical problem. *SWorld & D.A. Tsenov Academy of Economics*, Svishtov, Bulgaria, Issue No17. Part 2. January 2023. P. 23–30.
3. Drevniak Lada. Formation of speaking competence of preschool children in the process of communicative activity. *Science for modern man: Economics, Management, Pedagogy, Psychology*. Monographic series «European Science». Karlsruhe, Germany, January, 2023. Book 16. Part 4. P. 124–131.
4. Древняк Л. П. Проблема розвитку комунікативної взаємодії дітей п'ятого року життя у науковому вимірі. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. № 25 (березень, 2023) : за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences», що проводилася 17 березня 2023 року ГО «Європейська наукова платформа» (м. Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (м. Відень, Австрія). С. 364–368.
5. Древняк Л. П. Причини, прояви та механізми подолання мовленнєвих помилок у дітей дошкільного віку. *Inclusion and Diversity* : науковий журнал / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка : Видавничий дім «Гельветика» 2023. Вип. 2. С. 21–24.
6. Древняк Л. П. Ігри на автоматизацію звуків. *Логопед*. № 1. ВГ Основа 2019. С. 7–11.
7. Древняк Л. П. Логопедична розминка, як сучасна форма мовленнєвого розвитку дошкільника : методичні рекомендації. Кривий Ріг 2020. 48 с.
8. Древняк Л. П. Актуальність пошуку сучасних форм розвитку мовлення дошкільників. Педагогічні науки. Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва : міжгалузеві диспути. *Збірник тез доповідей X Міжнар.*

наук.-практ. інтернет-конференції (м. Київ, 13 листопада 2020 р.), Київ 2020. С. 357-362.

9. Древняк Л. П. Залежність якості мовленнєвого розвитку дошкільників від дотримання вимог до якості мовлення педагогів. *Дошкільна педагогіка. Наукова дискусія: питання педагогіки та психології* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4–5 грудня 2020 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 2. С. 91-94.

10. Древняк Л. П. Сформованість комунікативної компетенції – запорука повноцінного мовленнєвого розвитку дошкільника. *Підготовка фахівців початкової освіти та майбутніх вчителів з дошкільного виховання в умовах освітньої реформи: перспективи та протиріччя* : збірник IV регіональної науково-практичної конференції «Інновації у професійній діяльності педагога: проблеми, теорія, практика» (м. Нікополь, 14 травня 2021 р.), Нікополь 2021. С. 140-144.

11. Древняк Л. П., Чирва В. О. Досвід роботи вихователя ЗДО. План-конспект бінарного інтегрованого заняття з елементами квесту на тему «Пташиний порятунок» (для дітей старшого дошкільного віку). *Особливості організації роботи сучасного закладу дошкільної освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 27 вересня 2021 р.). Миколаїв : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2021. С. 80–83.

12. Древняк Л. П. Функції та роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціум. *Педагогічні науки. Topical issues of modern science, society and education. Proceedings of V International Scientific and Practical Conference Kharkiv. Ukraine. 28-30 November 2021. Kharkiv, Ukraine 2021. 2101 p.* С. 854-858.

13. Чирва В. О., Древняк Л. П. Інтегроване заняття на тему: «Друзі бувають різні». Досвід роботи вихователів та керівників гуртків в рамках роботи ЗДО. Реалії сьогодення та перспективи роботи українських закладів дошкільної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 22

грудня 2021 року). Кривий Ріг : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2021. – 121 с. С. 18-21.

14. Древняк Л. П. Організація навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації* : збірник наукових і навчально-методичних праць. Вип. 10 / за заг. ред. О. В. Ковшар, К. Є. Суятинової. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. 439 с. С. 374.

15. Древняк Л. П. Формування мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку засобами використання іграшки pop-it. *Дитинство XXI століття: інноваційна освіта* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (Обласний коледж «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка» Полтавської обласної ради 21 жовтня 2022 року) / [ред.-упор.: Кулікова Т. В.]. Методичний кабінет, 2022. 289 с. С. 114-117.

16. Древняк Л. П. Педагогічне керівництво комунікативною діяльністю дошкільників як засіб коригування мовленнєвих помилок : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Освіта та наука крізь виклики сьогодення» (м. Запоріжжя, 17-19 травня 2023 р.). *Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*. 2023. № 1(53).

17. Древняк Л. П. Вплив ігрової діяльності на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку як наукова проблема. *Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації» (м. Кривий Ріг, 11–12 травня 2023 р.) / за заг. ред. О. В. Ковшар, К. Є. Суятинової. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 420 с. С. 52–56.